

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVIII Ocak / January 2024 Sayı / No. 1

KONKORDATO DIŞI GEÇİCİ MÜHLET:
BORÇ ERTELEME MÜHLETİ PLANI (İNGİLTERE ÖRNEĞİ)

TEMPORARY RESPITE OUTSIDE OF CONCORDAT:
DEBT RESPITE SCHEME (ENGLAND EXAMPLE)

Mustafa GÖKSU*

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1397026](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1397026)

İngiltere (ve Galler) hukukunda 2021 yılından beri uygulanmakta olan borç erteleme mükleti planı, borçlarını ödemekte zorluk yaşayan borçlulara bir soluklanma imkânı sağlamayı amaçlamaktadır. Plan, standart soluklanma mükleti ve ruh sağlığı krizi moratoryumu olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Standart soluklanma mükleti, tüm bireysel borçluların yararlanabileceği bir imkandır. Tüzükte yazılı şartları taşıyan bir borçlu, yetkilendirilmiş bir borçlanma danışmanına başvurarak, plan kapsamındaki borçları bakımından 60 günlük bir moratoryum hakkından yararlanabilir. Bu müklet boyunca alacaklı borçluya karşı, alacağını talep etmeye yönelik hiçbir işlem yapamaz. Buna dava açmak ve borçluya iletişime geçmek de dahildir. Ruh sağlığı krizi moratoryumunda ise, ruh sağlığı ciddi şekilde bozulmuş olan borçluların, profesyonel tıbbi yardım aldıkları müddetçe alacaklılarından korunması söz konusu olmaktadır. Borçluya alacaklıları karşısında koruma sağlayan bu imkanlar; Türk hukukundaki benzer kurumlar olan geçici konkordato mükleti, takibin taliki ve fevkalade müklet halleri ile kıyaslanmış ve bu imkanların Türk hukukunda da uygulama alanı bulup bulamayacakları hususu tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Borç erteleme mükleti, geçici müklet, iflas hukuku, moratoryum,

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı/ANKARA, e-posta: mustafa.goksu@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3414-1699, DOI: 10.34246/ahbvuhfd.1397026.

- Atıf Şekli | **Cite As:** Göksu M, “Konkordato Dışı Geçici Müklet: Borç Erteleme Mükleti Planı (İngiltere Örneği)”, *AHBVÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28(1), 2024, s.41-72
- İntihal / **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

borçlunun korunması.

ABSTRACT

Debt respite scheme is a new temporary relief regulation in effect since 2021 in England and Wales. The plan aims to protect and provide respite to debtors who are not readily able to pay their debts. Plan consists of two parts: standard breathing space moratorium and mental health crisis moratorium. Standard breathing space moratorium is a relief from which any individual debtor may benefit. Provided that the conditions set in regulations are met, the debtor may apply to a debt advice provider and ask for a moratorium for 60 days for eligible debts. During this period, the creditor is prohibited from taking any action against the debtor regarding the debt; including filing an action or even corresponding with the debtor. Mental health crisis moratorium on the other hand, is a more limited instance in which an individual receiving mental health care may initiate a moratorium through a debt advice provider as long as they receive mental health care. In this article, these instances of relief are compared to their Turkish counterparts, which are stay period (moratorium) in concordat, adjournment of enforcement procedures and extraordinary respite; and it is discussed whether the essence of this scheme is applicable in Turkish law.

Keywords: Debt respite scheme, temporary respite, insolvency law, moratorium, protection of debtor.

EXTENDED ABSTRACT

Along with the already existing plans, such as schemes of arrangement, individual and company arrangements, interim court orders, and debt relief orders; England and Wales introduced a new temporary relief to individual debtors who are not readily able to pay their debts. The Debt Respite Scheme is a new temporary relief regulation in effect since 2021 in England and Wales. The scheme consists of two distinctive yet related parts: standard breathing space moratorium and mental health crisis moratorium. The scheme is introduced with the Debt Respite Scheme (Breathing Space Moratorium and Mental Health Crisis Moratorium) (England and Wales) Regulations 2020. The regulations are roughly divided into three parts: While the first part deals with general provisions that apply to both moratoria, the second and third parts deal with the two types respectively.

The standard breathing space moratorium is a relief that any individual debtor may benefit from. Provided that the conditions set in regulations are met, the debtor may apply to a debt advice provider and ask for a moratorium for 60 days for eligible debts. One of the most important conditions of said application is that the debtor should not have benefited from any other insolvency-related types of relief, such as an individual voluntary agreement or debt relief order. If the moratorium is granted by the debt advice provider (from whom the debtor must have sought debt advice), during the 60-day period, the creditors of the debtor are prohibited from taking

any action against the debtor regarding the debt, including filing an action or even corresponding with the debtor. The regulations, however, exclude some types of debt from the scheme, such as secured debt which does not amount to arrears in respect of secured debt, non-eligible business debt, and any debt which a debtor incurred by means of any fraud or fraudulent breach of trust by the debtor; therefore, the debt must be an eligible debt in the eyes of the Regulation.

The second type of moratorium provided by the Regulations is the mental health crisis moratorium. This is a more limited instance in which an individual receiving mental health care may initiate a moratorium through a debt advice provider as long as they receive mental health care. The meaning of mental health crisis is omitted in the Regulations and a referral is made to the Mental Health Act 1983 on this regard. Unlike the standard relief; due to the nature of mental health crises, a designated person may also apply for this kind of moratorium on behalf of the debtor. The debt advisor must also seek evidence from an approved mental health professional that the debtor is receiving mental health crisis treatment to grant the relief. The end result and effects of the mental health crisis moratorium are more or less the same as the standard breathing space moratorium; save for the duration. The mental health crisis moratorium is not limited to 60 days and continues until the end of the period of 30 days beginning with the day on which the debtor stops receiving mental health crisis treatment or the day of cancellation for any other reason.

The most comparable institution to the debt respite scheme in Turkish insolvency law is the stay period in the concordat procedure. The concordat procedure starts with the request of the debtor from the court. The petitioning debtor must also enclose the debt restructuring proposal. Once the court determines that all documents are presented, it grants a provisional period order. This provisional period marks the commencement of the stay (moratorium) period for the protection of the debtor. The moratorium protects the debtor from ongoing and future compulsory enforcement procedures. However, unlike the debt respite scheme of England and Wales, it doesn't protect the debtor from court cases. It must be noted that, apart from the provisions in the Code of Debt Enforcement and Bankruptcy regarding the adjournment of procedures due to the serious ailment of the debtor; no such comparable relief to the mental health crisis moratorium exists in Turkish Law. In summary, we believe that these recent types of relief are beneficial and actually adaptable to Turkish Law. Especially in times of economic uncertainty and the rise of individual debtor numbers; a simple and rapid relief from creditors may be essential for individual debtors to stay afloat.

GİRİŞ

Birleşik Krallık'ta 2020 yılında kabul edilen ve 4 Mayıs 2021 tarihinde İngiliz ve Galler hukukunda yürürlüğe giren, tam adı "Borç Erteleme Mühleti Planı (Soluklanma Mühleti ve Ruh Sağlığı Krizi Moratoryumu) (İngiltere ve Galler) Tüzüğü 2020¹" olan düzenleme ile bireysel (şirket olmayan) borçlulara, iki ayrı durumda, herhangi bir yeniden yapılandırma veya iflas prosedüründen bağımsız olarak belirli şartlar dahilinde moratoryum ilan ederek, bir koruma altına girmeleri imkânı sağlandı². Düzenleme iki ayrı durumu öngörerek hazırlanmışsa da aslında bunlardan ikincisi olan ruh sağlığı krizi ihtimali gerçek anlamda bir istisnai durum arz etmekte; diğer durum olan (standart) soluklanma mühletinden ise düzenlemedeki şartları taşıyan ve borçlarını ödemekte zorlanan tüm bireysel borçlular yararlanabilmektedir³. İngiliz hukukundaki bu düzenlemenin İskoçya'dan esinlenerek, bireysel borçluların borçlarını, alacaklılar devreye alınmadan, doğrudan Devlet aracılığı ile yeniden yapılandırmalarını sağlayacak bir düzenlemenin ilk adımı olarak hazırlandığı belirtilmektedir⁴.

Tüzük son derece kapsamlı ve ayrıntılı olarak hazırlanmıştır. Düzenlemenin tamamının Türkçe'ye çevrilerek incelenmesi bu çalışmanın kapsamını aşacağı için, makalenin birinci bölümünde kurumun genel işleyişi ve düzenleme ile ilgili önemli hususlar, ikinci bölümde ise Türk hukukunda borçluya korunma imkânı sağlayan benzer kurumlar, bu düzenleme ile mukayeseli olarak incelenecek; benzer bir düzenlemenin Türk hukuku bakımından uygulanabilir olup olmadığı hususu tartışılacaktır.

¹ "The Debt Respite Scheme (Breathing Space Moratorium and Mental Health Crisis Moratorium) (England and Wales) Regulations 2020" <<https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2020/1311/part/2/made>> Erişim Tarihi 18 Ekim 2023.

² Lorraine Conway, *Debt Respite Scheme- a breathing space for those in debt*, House of Commons Library 2021, s. 5, 6; Serena Weir / Alec Fair, "UK: Debt Respite Scheme: New Moratoria For Debtors From May 2021", *Mondaq*, 26 February 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/financial-services/1040476/debt-respite-scheme-new-moratori-for-deb...>> Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.

³ William Angas / Gina Hope / Aimee Hunter, "UK: Debt Respite Scheme Regulations 2020 – More Protection For Individual Debtors", *Mondaq*, 07 June 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/insolvencybankruptcy/1076928/debt-respite-scheme-regulations-2020>> Erişim Tarihi 20 Ekim 2023.

⁴ Conway, *Debt Respite*, s. 6; Weir/Fair (web).

BİRİNCİ BÖLÜM: BORÇ ERTELEME MÜHLETİ PLANI

I. GENEL OLARAK BORÇ ERTELEME MÜHLETİ PLANI VE ORTAK HÜKÜMLER

A. Borç Erteleme Planına Genel Bakış ve İngiliz Kurumundaki Diğer Benzeri Kurumlar Arasındaki Yeri

Borç erteleme planı ve bu planın kapsamındaki iki yol olan soluklanma mühleti ile ruh sağlığı krizi moratoryumu, borçluya borçlarını erteleme ve soluklanma imkânı sağlayan yegâne düzenleme değildir. İngiliz hukukunda da diğer bütün modern hukuk sistemlerinde olduğu gibi, aciz halindeki borçluyu koruyan bazı düzenlemeler bulunmaktadır. Bunlar İflas Kanunu⁵ veya Şirketler Kanunu⁶ kapsamında yer alırlar ve bu incelemenin konusunu oluşturan Tüzüğe göre daha bürokratik ve şekilci yollardır. Bu yollar ayrıca, resmi olarak iflas hukukuna tabi oldukları için, borçlunun kredi raporunu etkilemek gibi diğer bazı istenmeyen sonuçlara da neden olmaktadır.

İngiliz hukukunda iflas tasfiyesine temel alternatif olarak, yapılandırma anlaşmaları bulunmaktadır. Bunlar, Şirketler Kanununda yer alan, mahkeme temelli, karmaşık ve pahalı bir prosedür olan "schemes of arrangement"⁷ ve İflas Kanununda yer alan ve şirketler (company voluntary agreements) ve bireysel borçlular (individual voluntary agreements) bakımından ayrı prosedürler olarak düzenlenmiş olan gönüllü anlaşma yollardır. İflas Kanununda düzenlenmiş olan, alacaklıların en azından belli bir oranda gönüllülüğü esasına dayanan ve hukukumuzdaki konkordatoya benzeyen bu gönüllü anlaşma yollarında, hazırlanan projenin alacaklılar tarafından alacak miktarı itibarıyla %75 oranında kabul edilmesi halinde bireysel yapılandırma anlaşması devreye girer ve borçlu alacaklılara karşı korunmuş olur. Bununla bağlantılı olarak ayrıca, İflas Kanununun 252'nci maddesi uyarınca, maddedeki şartların varlığı halinde mahkeme, başvuruda bulunan borçluya 14 günlük bir geçici mühlet verebilir. Mahkemenin bu süreyi uzatması da mümkündür (İflas Kanunu m. 256). Bu süre boyunca borçlu, alacaklılarına karşı koruma altına girer.

⁵ Insolvency Act 1986 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>> Erişim Tarihi 2 Kasım 2023.

⁶ Companies Act 2006 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>> Erişim Tarihi 3 Kasım 2023.

⁷ James Terry / Tom Bannister / Emma Simmonds / Lauren Pflueger, "Restructuring and insolvency in the UK (England & Wales): Overview", <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/>> Erişim Tarihi 1 Kasım 2023, s. 9.

Bireysel yapılandırma anlaşmasından başka, bireysel borçluların başvurabileceği diğer bir yol da İflas Kanunu çerçevesinde borçtan kurtulma mühleti (debt relief order) almaktır. Bu yol İflas Kanununun 7A bölümünde düzenlenmiştir. Buna göre bir bireysel borçlu, finansal olarak borçlarını hiçbir şekilde ödeyemeyecek durumdaysa, yani gerçek anlamda bir aciz halindeyse, bir mahkeme çalışanı sayılan ve İflas Hizmetleri Bürosuna bağlı olarak görev yapan resmi tasfiye memuruna (official receiver) başvurarak, belli şartlar dâhilinde borçtan kurtulma mühleti alabilir⁸. Bunun için borçlunun toplam borcunun 30 bin Pound'dan az olması, gelirinden elinde aylık en fazla 75 Pound kalması, 2 bin Pound'un altında bir mal varlığına ve otomobile sahip olması ve son altı yılda bu yola başvurmamış olması gerekmektedir⁹. Bu makalenin konusunu oluşturan borç erteleme mühleti planına göre daha ağır şartlara sahip, daha zahmetli ve daha bürokratik bir yol olan bu prosedür çerçevesinde borçlu, bir yıllık bir mühlet kazanmış olur. Bu mühletin borçlunun finansal durumunun değişmesi halinde kaldırılması mümkündür. Ancak bu mühletin, konumuzu oluşturan erteleme mühletinden temel farkı, borçlunun Kanunda yazılı şartlar dâhilinde, borçtan kurtulma mühletinin sonunda prosedürün kapsamına giren tüm borçlarından kurtulmasıdır (İflas Kanunu m. 252/I). Dolayısıyla borçtan kurtulma mühleti, geçici bir mühlet olmaktan öte, aynı zamanda bir borç tasfiyesi yoludur.

Bu çalışmanın konusunu oluşturan borç erteleme mühleti planı ise, yukarıda bahsettiğimiz yollardan daha basit, hızlı ve ucuz bir yoldur. Bu yolun işletilebilmesi için mahkeme veya iflas memuruna ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu plan kapsamında mühlete karar verme yetkisi, borçlanma danışmanlarıdır (debt advice provider). Borçlanma danışmanları, 2000 tarihli Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanununun¹⁰ 4A bölümü uyarınca yetkilendirilmiş olan kişileri ifade etmektedir. Bu kapsama yerel meclisler de girer; zira bunların da buldukları bölgede mukim olan kişilere finansal yönden danışmanlık yapma yetkileri bulunmaktadır (Tüzük m. 3).

Öğretide bu yolun pratikliği sebebiyle uygulamasının giderek arttığı ifade edilmektedir. Uygulamanın ilk yılında sicile toplam 63.864 moratoryum kaydı

⁸ Lorraine Conway, *Debt Relief Orders*, House of Commons Library 2022, s. 9

⁹ Conway, *Debt Relief*, s. 7.

¹⁰ Financial Services and Markets Act 2000 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/8/contents>> Erişim Tarihi 5 Kasım 2023.

yapılmış¹¹; 2023'ün ikinci çeyreğinde kaydedilen 21.232 moratoryumun da 2022 yılındaki verilere kıyasla %26 oranında yüksek olduğu, resmi istatistiklere girmiştir¹². Uygulamada görülen itiraza ilişkin talepler çerçevesinde ortaya çıkan bazı emsal kararlarla da prosedürün sınırları daha net şekilde çizilmeye başlanmıştır¹³.

B. Borç Erteleme Planı Kapsamına Giren Borçlar ve Moratoryumun Etkisi

Tüzüğün 5'inci maddesinin birinci bendi ile, aynı maddenin dördüncü bendinde sınırlı şekilde yazılmış olan kapsam dışında kalan borçlar müstesna olmak üzere tüm borçlar, ilama dayanan borçlar ve amme alacakları da dahil olmak üzere, plan kapsamındadır. Bununla birlikte, kapsam dışında kalan istisnaların sayısı da oldukça fazladır. İstisnalardan önemli olarak gördüklerimiz şunlardır:

1. Dönemsel ödemeler (örneğin ipotekli konut kredisi taksitleri) hariç olmak üzere rehinli borçlar,
2. Ticari nitelikteki borçlar¹⁴,
3. Hile ve güvenin kötüye kullanılmasından doğan borçlar,
4. Mahkeme tarafından hükmolunan para cezaları ve müsadere kararları,
5. Aile hukukundan kaynaklanan (nafaka gibi) alacaklar,
6. Öğrenci kredileri,
7. Ölüm ve fiziksel zarardan kaynaklanan tazminat borçları.

¹¹ Mark Ovenell, "UK: Uptake On Debt Respite Scheme Continues To Grow", *Mondaq*, 16 February 2023, <<https://www.mondaq.com/uk/financial-services/1283704/uptake-on-debt-respite-scheme-continues-to-grow>> Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.

¹² <https://www.gov.uk/government/statistics/individual-insolvency-statistics-april-to-june-2023/commentary-individual-insolvency-statistics-april-to-june-2023> Erişim Tarihi 30 Ekim 2023.

¹³ Örn. *Kaye v Lees* [2023] EWHC 152 (KB) <<https://www.ewi.org.uk/News/kaye-v-lees-2023-ewhc-152-kb-1>> Erişim Tarihi 30 Ekim 2023; *Kaye v Lees* [2023] EWHC 758 (KB) <<https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/KB/2023/758.html>> Erişim Tarihi 30 Ekim 2023; *Axnoller Events Ltd v Brake & Anor* [2022] EWHC 1034 (Ch) <<https://www.casemine.com/judgement/uk/62bbe160b50db954db637489>> Erişim Tarihi 30 Ekim 2023.

¹⁴ Ticari borç ile kastedilen, borçlunun KDV yükümlüsü olması veya bir ortaklık içinde bulunması ve borcun münhasıran işletme ile ilgili olmasıdır (Tüzük m. 5/6/d).

Düzenlemenin 6'ncı maddesi, moratoryum borcunun tanımını yapmıştır. Buna göre moratoryum borcu, plan kapsamında olan, moratoryum ilan eden borçlunun sorumlu olduğu, moratoryumun ilan edildiği tarihte muaccel olan ve borçlanma danışmanınca Tüzük uyarınca İflas Hizmetleri Bürosuna yapılan bilgilendirmede yer alan borçları ifade etmektedir. Bu tanım, bir sonraki maddede düzenlenmiş olan moratoryum etkisinin borç bakımından sonuç doğurup doğurmayacağını tespiti bakımından önem taşımaktadır.

Moratoryum borcu tanımına, moratoryumun ilan edildiği tarihte muaccel olan borçlar dahil edildiği için, moratoryum sırasında doğan borçlar ve bu arada muaccel hale gelen rehinli alacak ödemeleri (örneğin ipotekli konut kredisi taksitleri), moratoryum borcu olarak kabul edilmemektedir¹⁵. Bu sebeple bu borçlar bakımından moratoryumun bir etkisi olmaz. Diğer önemli bir istisna da Tüzüğün 7'nci maddesinin on üçüncü bendinde yer almaktadır: Buna göre, mahkeme tarafından mühletin başlamasından önce verilen mal ve maaş hazine ilişkin kararlar moratoryum kapsamına girmez; bunların derhal icrası mümkündür. Moratoryum borcu kefalet ile temin edilmişse, alacaklı kefile başvurabilir; zira kefil moratoryumdan etkilenmez. Ancak kefilin de kendisi bakımından moratoryuma başvurarak bu hükümlerden yararlanma hakkı bakidir¹⁶.

Moratoryumun etkisi Tüzüğün 7 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre öncelikle alacaklı, Tüzükte yazan istisnalar dışında, moratoryum borcu hakkında takibe ilişkin herhangi bir işlem yapamaz. Takibe ilişkin işlemlerin ne olduğu da aynı maddenin yedince bendinde sayılmıştır: Örneğin moratoryuma tabi alacak hakkında mahkemeye başvurmak, gıyapta hüküm başvurusu yapmak, borçlunun iflasını talep etmek, borçluyla borcun tahsili için iletişime geçmek, borçtan müştereken sorumlu olan diğer kişilere karşı takibe girişmek¹⁷ gibi davranışlar yasaklanmıştır. Tüzüğün yedinci maddesine aykırılık halleri hükümsüzlük müeyyidesine bağlanmıştır (Tüzük m. 7/12).

Moratoryumun sonuçlarından olarak, alacaklı ayrıca, moratoryum

borcuna mühlet süresince faiz (rehinli alacaklarda asıl alacağa işleyen faiz hariç), gecikme cezası vb. işletemez. Yine aynı maddenin üçüncü bendi ile, mahkemelerin bu sonucu doğuracak yönde karar vermeleri de yasaklanmıştır.

Mühletin diğer önemli bir etkisi de zamanaşımı ve hak düşürücü sürelerle ilişkindir. Moratoryum borcu kapsamına giren tüm alacaklar bakımından zamanaşımı veya hak düşürücü süreler durmaz. Ancak süre mühlet sırasında veya mühletin sona erdiği günden itibaren 8 hafta içinde sona eriyorsa, zamanaşımı veya hak düşürücü sürenin, mühletin sona erdiği günden itibaren 8 haftanın sonunda dolacağı kabul edilir (Tüzük m. 8 ve 9).

Tüzüğün 10'uncu maddesinde, mühletin yürüyen davalara olan etkisi düzenlenmiştir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, alacaklı moratoryum kapsamına giren bir alacak için dava açamaz. Alacaklı, iflas davası da dahil olmak üzere moratoryum borçları ile ilgili olarak derdest bir dava varsa, mahkemeyi yazılı olarak bilgilendirmek zorundadır¹⁸. Mahkeme bu bilgilendirme üzerine; bilgilendirme yapılmamışsa keyfiyeti başka şekilde öğrenmesi halinde öğrenmesini takiben, davanın niteliğine göre hareket eder. Buna göre, bir iflas davası veya takibe ilişkin bir prosedür söz konusuysa mahkeme yargılamayı mühlet süresince durdurur¹⁹. Bunlar dışında örneğin bir alacak davası söz konusuysa, davaya devam edilebilir. Ancak bu davalar bakımından da hükmün icrasına ilişkin olarak tebligat vs. dahil hiçbir işlem yapılamaz.

Mühletin alacaklı bakımından en önemli sonuçlarından birisi de borçlu ile iletişime geçmeme yükümlülüğüdür. Tüzüğün 11'inci maddesindeki düzenlemeye göre, alacaklı veya temsilcisinin, maddenin ikinci bendinde yazılı istisnalar dışında moratoryum borçları ile ilgili olarak borçluyla iletişim kurmaları yasaklanmıştır. Buna göre alacaklı veya temsilcisi, borçlu ile sadece, moratoryum dışında kalan borç ve yükümlülükleri ile ilgili olarak veya borçlunun talebi üzerine olmak koşuluyla moratoryum borçları ile ilgili olarak ya da Tüzüğün 10'uncu maddesindeki esaslar ile sınırlı olacak şekilde derdest bir dava hakkında görüşebilir.

Alacaklı bakımından mühletin diğer bir sonucu da alacağın temlik halinde temlik eden alacaklının, alacağı temlik alanı bilgilendirme yükümlülüğüdür.

¹⁵ Emma Hindon / Stephanie Dixon, "The Debt Respite Scheme and the impact on Landlords", <<https://www.ashfords.co.uk/insights/articles/the-debt-respice-scheme-and-the-impact-on-landlords>> Erişim Tarihi 24 Ekim 2023.

¹⁶ Weir/Fair (web).

¹⁷ Simon Kerry, "UK: The Debt Respite Scheme, Interim Awards Of Costs And Debarring Orders", *Mondaq*, 15 November 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/trials-appeals-compensation/1119586/the-debt-respice-scheme-interim-awards-of-costs-and-debarring-orders>>, Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.

¹⁸ Angas/Hope/Hunter (web).

¹⁹ Conway, *Debt Respite*, s. 21.

Zira alacağı temlik alan da eski alacaklı ile aynı yükümlülüklerle sahiptir²⁰.

C. Mühlet Başvurusu, Mühletin Başlaması ve İtiraza İlişkin Genel Hükümler

Tüzüğün 16 ila 21'inci maddeleri arasında, her iki tür mühlet türü bakımından ortak olan şekli hükümler yer almaktadır. Başvuruyu yapacak olan kişinin, ki bu borçlu veya borçlunun vekili olabilir, borçlanma danışmanına doğru bilgi vermek için gerekli ihtimamı göstermesi ve başvuru ile ilgili olarak herhangi bir bilgiyi kasıtlı olarak gizlememesi gerekir (Tüzük m. 16/1). Borçlunun dürüst davranma ve doğruyu söyleme yükümlülüğü mühlet süresince de devam etmektedir. Borçlu mühlet süresince ekonomik şartlarında veya genel durumunda meydana gelen önemli değişiklikleri borçlanma danışmanına bildirmek, mühlete denk gelen ve mevcut bir ilişki çerçevesinde yükümlü olduğu ödemeleri yapmak ve kendi başına veya bir başkasıyla ortak şekilde toplamı 500 Poundu geçecek yeni borç almamakla yükümlüdür (Tüzük m. 16/2). Başvurunun nasıl yapılacağı ve mühletin nasıl başlayacağı hususları, standart soluklanma mühleti ve ruh sağlığı krizi moratoryumu bakımından farklı olduğu için bu husus aşağıda ilgili kısımlarda ayrı ayrı incelenecektir.

Alacaklı, borçlanma danışmanının verdiği mühlet kararının gözden geçirilmesini, Tüzüğün 17'nci maddesine göre talep edebilir. Buna göre alacaklı, ilgili borçlanma danışmanına başvurarak, moratoryumun alacaklının haklarını aşırı şekilde ihlal ettiği veya borçlunun gerekli kriterleri karşılamadığı ya da mühlete konu edilen borcun moratoryum borcu olmadığı yahut borçlunun borçlarını ödemeye yeterli malvarlığı bulunduğu gerekçeleri ile mühlet kararının yeniden gözden geçirilmesini isteyebilir. Alacaklının bu talebini, mühletin başladığı günden itibaren 20 gün içinde yapması zorunludur (Tüzük m. 17/3).

Başvuruyu alan borçlanma danışmanı, mühletin başladığı veya Tüzüğün 15'nci maddesine göre moratoryum bilgilendirmesinde yer almayan ve fakat var olduğu sonradan anlaşılıp moratoryuma sonradan dahil edilen bir borcun moratoryuma dahil edildiği tarihten itibaren 35 gün içinde mühlet kararını yeniden gözden geçirmelidir (Tüzük m. 18/1). Borçlanma danışmanı, bu hususta sınırlı bir takdir yetkisine sahip olsa da, alacaklının başvuru gerekçelerinden birinin varlığını tespit etmesi halinde, kural olarak, mühlet kararını kaldırmalıdır (Tüzük m. 18/2-3). Soluklanma mühleti durumunda

²⁰ Weir/Fair (web).

öngörülmüş olan ara dönem incelemesi de bu madde gereğince yapılması gereken yeniden gözden geçirme yerine geçer (Tüzük m. 18/3; 27/4).

Alacaklının, yukarıda bahsedildiği şekilde borçlanma danışmanına başvurma hakkının yanı sıra, mahkemeye başvurarak mühletin iptalini isteme hakkı da bulunmaktadır. Tüzüğün 19'uncu maddesine göre alacaklı, 17'nci maddede öngörüldüğü şekilde borçlanma danışmanına başvuru yapmış ve fakat yeniden inceleme sonunda talebi reddedilmişse, mühletin başladığı veya Tüzüğün 15'nci maddesine göre moratoryum bilgilendirmesinde yer almayan bir borcun sonradan dahil edildiği tarihten itibaren 50 gün içinde mahkemeye başvurarak, yine aynı gerekçelerle mühletin iptalini isteyebilir. Başvuruyu alan mahkeme, gerekçe veya gerekçelerin haklı olduğu kanısına varırsa mühleti, alacaklının yaptığı başvuruya konu olan borç bakımından iptal edebileceği gibi; mühlete tabi başka borç veya borçlar bakımından da iptal edebilir (Tüzük m. 19/4).

Moratoryum, mühletin sona ermesiyle veya borçlanma danışmanı tarafından kaldırılması ya da mahkeme tarafından iptal edilmesiyle yahut borçlunun ölümüyle sona erer. Borçlunun ölümü halinde moratoryum, borçlunun ölümünden sonraki gün ortadan kalkar (Tüzük m. 21).

II. STANDART SOLUKLANMA MÜHLETİ (GENEL İHTİMAL)

A. Genel Olarak Standart Soluklanma Mühleti ve Başvuru Koşulları

Tüzükte öngörülen iki ihtimalden ilki, tüm bireysel borçlular bakımından geçerli olan ve soluklanma mühleti olarak isimlendirilen durumdur. Buna göre genel hükümler çerçevesinde moratoryum borcu sayılabilecek olan herhangi bir borcu bulunan ve borçlarını ödemekte zorlanan bireysel borçlular, Tüzüğün "Soluklanma mühleti moratoryumu" başlığını taşıyan ikinci bölümünde yer alan 23'üncü maddesindeki koşulları taşımaları halinde, borçlanma danışmanından mühlet talep edebilirler. Bir borçlunun mühlet talep edebilmesi için, öncelikle yüz yüze veya telefon ya da elektronik iletişim araçları üzerinden borçları hakkında bir borçlanma danışmanından yardım almış olması gerekmektedir. Mühlet başvurusunun, yardım alınan danışmana yapılması zorunludur (Tüzük m. 23/2-3). Başvuruda, borçlunun adı soyadı, doğum tarihi, mutad meskeninin adresi ile borçlunun işletmesine ait bilgiler yer almak zorundadır. Borçlu bunlara ek olarak, bildiği ve ulaşabildiği kadarıyla, başvuru tarihi itibarıyla sahip olduğu borçları ve bunların alacaklıları hakkındaki bilgiler ile varsa borç ile ilgili olarak alacaklı tarafından görevlendirilen icra takip memurlarının iletişim bilgilerini de borçlanma danışmanına iletmek zorundadır (Tüzük m.

23/5).

Başvuruyu alan borçlanma danışmanı kendisine verilen bilgi ve belgeleri inceler ve borçlunun talep ettiği mühletin, borçlu ve borç bakımından Tüzüğü aradığı şartları haiz olduğuna ve borçlunun borçlarını ödeyemeyeceğine veya ödeyemeyeceğinin kuvvetle muhtemel olduğuna ve ayrıca soluklanma mühletinin hadiseye uygun olduğuna kanaat getirirse, mühlet kararını vermek zorundadır (Tüzük m. 24/2). Genel hükümler kısmında borcun niteliği bakımından düzenleme yapılmışken, borçlunun sahip olması gereken şartlar Tüzüğü ikinci bölümünde 23'üncü maddenin üçüncü fıkrasında yazılmıştır. Buna göre borçlunun;

1. Bireysel borçlu olması (borçlunun şirket olmaması),
2. Tüzük kapsamına giren bir borcu olması,
3. İngiltere veya Galler'de ikamet etmesi veya bunlardan birinde mutad meskeninin bulunması,
4. Hakkında İflas Kanunu çerçevesinde borçtan kurtulma kararı (debt relief order) verilmemiş olması,
5. Bir bireysel yeniden yapılandırma (individual voluntary arrangement) prosedürü içinde olmaması veya buna bağlı olarak hakkında geçici koruma kararı (interim order) verilmemiş olması,
6. İflas tasfiyesi devam eden bir müflis olmaması,
7. Başka bir soluklanma mühletinin içerisinde olmaması veya daha önce bu yola başvurmuşsa başvuru tarihi itibarıyla üzerinden 12 ay geçmiş olması,
8. Ruh sağlığı krizi moratoryumu içerisinde olmaması gerekir.

Tüzüğü 24'üncü maddesinin beşinci bendi, borçlanma danışmanının, borçlunun borçlarını ödeyemeyeceği veya ödeyemeyeceğinin kuvvetle muhtemel olduğu ve ayrıca soluklanma mühletinin hadiseye uygun olduğu hususlarını değerlendirirken hangi kıstasları göz önüne alması gerektiğini düzenlemektedir. Bu bent aslında kurumun bir bütün olarak amacını da ortaya koyması sebebiyle ayrıca önemlidir. Buna göre borçlanma danışmanının, mühletin, özellikle İflas Kanunu anlamında uygun yolu tespit edebilmesi ve bunu borçluya önerebilmesi ve bu yol hakkında gerekli hazırlıkların yapılması bakımından gerekli olup olmadığını mutlaka gözetmesi gerekir. Yani soluklanma mühleti, borçluya borcunu ödememesi için tanınmış bir ayrıcalık

mühletini değil; bilakis daha sonra atılacak adımların planlanması için gerekli olan bir zaman dilimini ifade etmektedir²¹. Nitekim 2023 yılında verilen *Kaye v. Lees* Kararında da bu husus net bir şekilde ifade edilmiş ve mahkeme; ister soluklanma mühleti olsun ister ruh sağlığı krizi moratoryumu olsun, planın merkezî ve gerçek amacının, borçluya borçlarının tamamını veya bir kısmını ödeyebilmek için gerçekçi bir plan geliştirmesine yardımcı olmak amacıyla kendisine bir süre tanınması olduğunu belirtmiştir²².

B. Soluklanma Mühletinin Başlaması, Süresi, Ara Dönem İncelemesi ve İptali

Tüzükte yazılı şartları taşıyan borçlu, ilgili borçlanma danışmanına başvurarak mühlet talebinde bulunur. Şartları ve durumu inceleyen borçlanma danışmanı, borçlunun ve borcun Tüzükte yazılı şartları haiz ve mühletin gerekli olduğuna kanaat getirirse mühlet kararı verir. Borçlanma danışmanı, İflas Hizmetleri Bürosuna yapacağı bildirimde Tüzüğü 24/3 ve 24/4 maddelerindeki şartların sağlandığını teyit eder. Borçlanma danışmanı ayrıca, borçlar ile bu borçların alacaklıları hakkında borçlu tarafından verilen bilgiler ile kendisinin tespit edebildiği kapsam dahilindeki diğer borçlar hakkındaki hususları da bildirimine ekler (Tüzük m. 25).

Bildirim alınması üzerine en geç bir sonraki iş günü sonuna kadar keyfiyet, bu amaçla tutulan sicile işlenir ve soluklanma mühletinin başladığı hususu, bildirimde yazılı olan alacaklılara ve temsilcilerine iletilir (Tüzük m. 25/2).

Mühlet, moratoryumun sicile kaydedildiği günü takip eden gün başlar. Moratoryumun süresi 60 gündür ve uzatılması mümkün değildir. Mühlet sürenin sonunda veya borçlunun ölümü ya da mühletin kaldırılması veya iptali ile son bulur (Tüzük m. 26).

Mühlet kararını veren borçlanma danışmanı, mühletin başlamasını takip eden 25 ila 35'inci gün arasında resen bir ara dönem incelemesi yapmak zorundadır. Bu inceleme, Tüzüğü 17'nci maddesine göre alacaklının yapacağı itiraz üzerine yapılması gereken inceleme yerine de geçer. Borçlanma danışmanı yapacağı inceleme sonunda, borçlunun mühlet süresince ekonomik şartlarında veya genel durumunda meydana gelen önemli değişiklikleri

²¹ Conway, *Debt Respite*, s. 13.

²² *Kaye v. Lees* [2023] EWHC 758 (KB) <<https://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/KB/2023/758.html>> Erişim Tarihi 30 Ekim 2023.

borçlanma danışmanına bildirme; mühlete denk gelen ve mevcut bir ilişki çerçevesinde yükümlü olduğu ödemeleri yapma ve kendi başına veya bir başkasıyla ortak şekilde toplamı 500 Poundu geçecek yeni borç almama yükümlülüklerini ihlal ettiğini tespit eder veya borçlu hakkında İflas Kanunu anlamında bir yapılandırma prosedürü başlatılmış olur ya da borçlunun görüşünü alması gereken durumlarda borçluya ulaşamazsa, mühleti kısmen veya tamamen kaldırır (Tüzük m. 27/5). Bununla birlikte maddenin 6 ve 7'nci bentleri ile borçlanma danışmanına, sınırlı da olsa mühleti kaldırmamak yönünde bir takdir yetkisi tanınmıştır. Mühlet kaldırılırsa, keyfiyet derhal Büroya bildirilir. Bildirimi alan Büro, en geç takip eden iş gününün sona kadar iptali sicile işler ve mühletten etkilenmiş olan her bir alacaklı ve temsilcisine durumu bildirir (Tüzük m. 27/9). Mühletin iptali, sicile keyfiyetin işlenmesini takip eden gün hüküm doğurur. Alacaklılara yapılacak bildirimde iptalin sebebi ve iptalin hüküm doğuracağı gün de yer almak zorundadır (Tüzük m. 27/12).

III. RUH SAĞLIĞI KRİZİ MORATORYUMU (ÖZEL İHTİMAL)

A. Genel Olarak Ruh Sağlığı Krizi Moratoryumu ve Başvuru

Tüzükte öngörülen ikinci mühlet olanağı ise standart soluklanma mühletine kıyasla daha özel bir durum olan ruh sağlığı krizleri hakkındadır. Bu yola başvuru ve prosedürdeki özel durumlar, Tüzüğün “Ruh sağlığı krizi moratoryumu” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Bu bağlamda öncelikle ruh sağlığı krizinin ne anlama geldiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Tüzük bu çerçevede bir tanım yapmaktan kaçınmış ve 1983 tarihli Ruh Sağlığı Kanununa²³ atıf yapmakla yetinmiştir. Tüzüğün 28'inci maddesine göre bir borçlunun ruh sağlığı krizi mühletinden yararlanabilmesi için, Ruh Sağlığı Kanununun 2 veya 4'üncü maddesi uyarınca değerlendirme veya aynı Kanunun 3'üncü maddesi uyarınca tedavi amacıyla hastanede tutuluyor olması, aynı Kanunun 135 veya 136'ıncı maddeleri uyarınca polis tarafından güvenli bir yerde alıkonuluyor olması; yine aynı Kanunun 35, 36, 37, 38, 45a, 47 veya 48'inci maddeleri uyarınca hastanede tutuluyor olması veya ciddi bir ruh sağlığı problemi hakkında hastanede veya bir ruh sağlığı uzmanından tedavi görüyor olması gerekmektedir (Tüzük m. 28).

Genel soluklanma mühletinden farklı olarak, ruh sağlığı krizi moratoryumuna borçlu dışında başka kişilerin de başvurabilmesi mümkündür.

²³ Mental Health Act 1983 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/20/contents>> Erişim Tarihi 10 Ekim 2023.

Bu kişiler, Tüzüğün 29'uncu maddesinde sayılmıştır. Buna göre borçludan başka, borçlunun bakımından sorumlu olan kimse, yetkilendirilmiş ruh sağlığı uzmanı, borçlu hakkında atanmış olan bakım koordinatörü, ruh sağlığı hemşiresi, sosyal çalışma görevlisi, Ruh Sağlığı Kanununun 130A/1 ve 130E/1 maddeleri hükümlerine göre atanmış olan bağımsız ruh sağlığı danışmanı, 2005 tarihli Temyiz Kudreti Kanunu²⁴ uyarınca borçlu hakkında atanmış olan yetkilendirilmiş temyiz kudreti uzmanı veya bağımsız temyiz kudreti danışmanı, ilgililerden birinin temsilcisi, Temyiz Kudreti Kanununun AA1 tablosunun 42/5 paragrafı bağlamında uygun bir kimse de borçlu adına moratoryum talep edebilir.

Başvuruda borçlu hakkındaki bilgiler bulunmalı ve yetkilendirilmiş ruh sağlığı uzmanından, borçlunun ruh sağlığı ile ilgili olarak tedavi gördüğünü teyit eden imzalı beyan eklenmelidir (Tüzük m. 29/2). Başvurunun borçlu dışındaki bir kimse tarafından yapıyor olması halinde, borçlunun ruh sağlığı durumuna göre onam verip veremeyeceği hususu da büyük önem taşımaktadır; bu halde Temyiz Kudreti Kanunu hükümleri uygulanır²⁵.

Başvuruyu alan borçlanma danışmanı, mühlet talep edilen borçlunun Tüzük kapsamında olup olmadığını inceler ve borçlunun finansal durumu hakkında en az bir kredi referans kurumundan bilgi alır (Tüzük m. 30/1). Borçlanma danışmanı, borçlunun Tüzüğün aradığı şartları haiz olduğuna ve borçlunun borçlarını ödeyemeyeceğine veya ödeyemeyeceğinin kuvvetle muhtemel olduğuna; ruh sağlığı krizi moratoryumunun hadiseye uygun olduğuna ve yetkilendirilmiş bir ruh sağlığı uzmanının borçlunun ruh sağlığı ile ilgili olarak tedavi gördüğünü yeterli şekilde teyit eden imzalı beyan sunduğuna kanaat getirirse, mühlet kararı vermek zorundadır (Tüzük m. 30/4). Borçlunun şahsıyla ilgili şartlar, yukarıda II-A başlığında soluklanma mühleti ile ilgili olarak ifade ettiğimiz şartlarla büyük ölçüde aynıdır. Ancak o halden farklı olarak, ruh sağlığı krizi ile ilgili olarak moratoryum ilan edilebilmesi bakımından, son on iki ayda bu yoldan yararlanmamış olmak şartı bulunmamaktadır (Tüzük m. 30/2). Ruh sağlığı krizi devam ettikçe veya yinelenen moratoryuma başvurmak mümkündür.

²⁴ Mental Capacity Act 2005 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2005/9/contents>> Erişim Tarihi 10 Ekim 2023.

²⁵ Yazar Belirtilmemiş, *Debt respite scheme (breathing space): Guidance on mental health crisis breathing space*, HM Treasury 2023, s. 9-10

B. Moratoryumun Başlaması, Süresi, Ara Dönem İncelemesi ve İptali

Başvurunun kabulü üzerine yapılacak işlemler de büyük ölçüde soluklanma mühleti hakkındaki hükümlerle aynıdır. Ancak burada farklı olarak, borçlu yerine uygun bir üçüncü kişinin irtibat bilgilerinin de başvuruda ve sicile yapılacak bildirimde yer alması zorunludur. Bu kişi borçlunun bakımını üstlenen bir kişi veya yakını olabilir; ancak bir bakım koordinatörü atanmış ise bu kişinin yetkili irtibat kişisi olarak seçilmesi gerekmektedir²⁶.

Moratoryum, sicile keyfiyetin işlenmesini takip eden gün hüküm doğurmaya başlar ve borçlunun tedavisinin sona erdiği günden itibaren 30 gün sonra sona erer. Moratoryum duruma göre ayrıca, borçlanma danışmanının Tüzüğün 33'üncü maddesine göre yetkili irtibat kişisi ile görüşmesi gereken halde bu kişiye ulaşılamamışsa bu kişiye yapılan başvurudan itibaren otuz gün sonra, moratoryumun ilgili hükümlere göre iptal edilmesinin hüküm doğurmaya başladığı günde, borçlunun ölümü halinde borçlunun ölümünü takip eden günde de sona erebilir (Tüzük m. 32/2).

Ruh sağlığı krizi moratoryumu, soluklanma mühletinden farklı olarak devamlılık arzettiği için, borçlanma danışmanına ara dönemlerde tedavinin devam edip etmediğini sorgulama yetkisi ve yükümlülüğü de yüklenmiştir. Tüzüğün 33'üncü maddesine göre borçlanma danışmanı, moratoryumun başladığı günü takip eden 20 ila 30'uncu gün arasında, borçlunun yetkilendirilmiş irtibat kişisi ile bağlantıya geçip ona, borçlunun tedavi görmeye devam edip etmediğini, etmiyorsa tedavinin hangi tarihte sona erdirildiğini sorması gerekmektedir. Bu sorgulama, her bir bilgi talebini takip eden 20 ila 30'uncu günler arasında tekrarlanmalıdır.

Borçlanma danışmanı, yetkilendirilmiş ruh sağlığı uzmanının sunduğu teyit beyanının gerçeğe aykırı, yanıltıcı veya düzmece olduğuna kanaat getirir veya bizzat borçlu moratoryumun kaldırılmasını isterse ruh sağlığı krizi moratoryumunu kaldırır (Tüzük m. 34/1). Bununla birlikte, ilk hal bakımından borçlanma danışmanının moratoryumu kaldırmama yönünde sınırlı bir takdir yetkisi de bulunmaktadır (Tüzük m. 34/2-3).

²⁶

İKİNCİ BÖLÜM: BORÇ ERTELEME MÜHLETİ PLANININ TÜRK İCRA VE İFLAS HUKUKUNDA YER ALAN BENZER KURUMLAR İLE MUKAYESESİ

I. GEÇİCİ KONKORDATO MÜHLETİ İLE MUKAYESESİ

Hukumumuzda İcra ve İflas Kanununun 285 vd. maddelerinde düzenlenmiş olan konkordato, hemen hemen hiç uygulaması bulunmayan ve Kanunun 309/m vd. maddelerinde düzenlenmiş olan sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması prosedürü bir tarafa bırakılacak olursa, hukukumuzdaki modern anlamda yeniden yapılandırmaya en yakın kurumdur. İflasın ertelenmesi kurumunun 2018 yılında 7101 sayılı Kanunla ilga edilmesi üzerine güçlendirilen ve yeniden yapılandırmaya daha yaklaştırılan (yeni) konkordatonun en temel yapı taşlarından birisini, konumuzla doğrudan bağlantılı olan geçici konkordato mühleti oluşturmaktadır. İcra ve İflas Kanununa 7101 sayılı Kanunla getirilmiş olan geçici konkordato mühleti bakımından, Kanunun Hükümet gerekçesinde de Amerika Birleşik Devletleri Chapter 11'daki otomatik durdurma kurumuna atıf yapıldığı görülmektedir²⁷.

Kanunun konuyu düzenleyen 287'nci maddesine göre, konkordato talebi üzerine mahkeme, 286'ncı maddede belirtilen belgelerin eksiksiz olarak mevcut olduğunu tespit ettiğinde derhâl geçici mühlet kararı verir. Burada aksine görüşler olmakla birlikte, öğretilerde genel kabul gören görüş; mahkemenin takdir yetkisinin, belgelerin sunulup sunulmadığı ile sınırlı olduğu, Kanunun aradığı belgelerin sunulmuş olduğu hallerde geçici mühlet kararı verilmesi gerektiği yönündedir²⁸. Ancak her halükârda, geçici konkordato

²⁷ 7101 sayılı Kanunun Hükümet Gerekçesi <<https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0913.pdf>> Erişim Tarihi 14 Ekim 2023, s. 40.

²⁸ Bu konudaki tartışma ve görüşler hakkında bkz. Selçuk Öztekin / Ali Cem Budak / Müjgan Tunç Yücel / Serdar Kale / Bilgehan Yeşilova, *Yeni Konkordato Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023, s. 277 vd.; Serhat Sarısözen, *Konkordato*, Genişletilmiş 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2021, s.206 vd.; Hakan Albayrak, *İflas Dışı Adi Konkordatoda Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Sonuçları*, Yetkin Yayınevi, 2020, s. 69 vd.; Mesut Köksoy, *Adi Konkordatoda Geçici Mühlet Kararının Etkileri*, Adalet Yayınevi, 2022, s. 92 vd.; İbrahim Ermenek, "Borca Batıklık Nedenine Dayalı Konkordatoda Geçici Mühletin Kaldırılması", *Adalet Dergisi*, 64, 2020, s. 513; Serpil Işık S., "Concordat Procedure as a Way to Escape Bankruptcy and the Evaluation of the Temporary Respite Decision Following the Amendment to the Law no. 7101: Current Developments and Experiences in Turkey", *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, 70, 2021, s. 173 vd., .Ramazan Arslan / Ejder Yılmaz / Sema Taşpınar- Ayvaz / Emel Hanağası, *İcra ve İflas Hukuku*, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023, s. 700, Murat Atalı / İbrahim Ermenek / Ersin Erdoğan, *İcra ve İflas Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023, s. 672, İbrahim Aşık / Yakup Oruç / Ozan Tok / Ömer Faruk Saçar, *İcra ve İflas Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 693-694, Hakan Pekcanitez

mühleti, Chapter 11'daki otomatik durmaya ve birinci bölümde anlattığımız borç erteleme mühletine benzer şekilde bir sonuç doğurmaktadır²⁹. Zira tüm bu hallerde bir moratoryum başlar ve borçlunun (istisna halleri dışındaki) alacaklıları bu durumdan etkilenir.

Geçici mühlet, Kanuna göre kesin mühletin sonuçlarını doğurur (İİK m. 288). Kesin mühletin konumuz bakımından sonuçları ise Kanunun 294'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre mühlet içinde borçlu aleyhine 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce başlamış takipler durur, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararları uygulanmaz, bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez. Tasdik edilen konkordato projesi aksine hüküm içermediği takdirde kesin mühlet tarihinden itibaren rehinle temin edilmemiş her türlü alacağa faiz işlemesi durur. Kanunun açık düzenlemesi ışığında geçici mühlet de aynı sonuçları doğuracaktır.

Geçici konkordato mühleti ve birinci bölümde incelediğimiz soluklanma mühleti moratoryumu aslında sonuç olarak çok farklı olmamakla birlikte; her iki kurumun yöneldiği şekli amaçların farklı olduğu görülmektedir. Soluklanma mühleti, borçluya borçlarının tamamını veya bir kısmını ödeyebilmek için gerçekçi bir plan geliştirmesine yardımcı olmak amacını güderken; konkordatodaki geçici mühlet, halihazırda bir ön projeyi zaten hazırlamış ve mahkemeye sunmuş olan borçlunun, hazırlık ve oylama aşamasında korunmasına yönelmektedir. Bu bağlamda geçici konkordato mühleti aslında soluklanma mühletinden çok, makalenin başında kısaca değindiğimiz gönüllü anlaşma (voluntary agreements) prosedüründeki geçici mühlet (interim order) kararları ile benzerlik göstermektedir. Bu durum aslında her iki tür mühletin verilmesi sırasında yapılacak inceleme bakımından da kendisini göstermektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere geçici konkordato mühleti

/ Oğuz Atalay / Meral Sungurtekin Özkan / Muhammet Özekes, *İcra ve İflas Hukuku*, 6. Baskı, On İki Levha Yayınevi, 2019, s. 473-474; Şanal Görgün / Levent Börü / Mehmet Kodakoğlu, *İcra ve İflas Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2022, s. 635.

²⁹ Sarısözen, s. 193 vd.; Ayrıca bkz. John D Ayer / Michael Bernstein / Jonathan Friedland, "Chapter 11- An Overview of the Automatic Stay", *ABI Journal*, 22(10), 2004; İnan Uluc / Kristi R. Sutton / Mahmut Yavasi, "Bankruptcy in Turkey: a Comparative Study of Turkey's Adjudgment of Bankruptcy and the United States' Chapter 11 Reorganization", *University Of Bologna Law Review*, 3(1), 2018, s. 64-122; Çağatay Serdar Şahin, *Amerikan Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Konkordato Mühletinin Alacaklılar Yönünden Sonuçları*, On İki Levha Yayınları, 2020.

düzenlemesi, Chapter 11'daki otomatik koruma sisteminden esinlenerek hazırlanmıştır. Bu sebeple Hükümet Gereğesinde ve öğretilerde bu kurumun hukuki niteliği de süper geçici hukuki koruma olarak isimlendirilmiştir³⁰. Bu bağlamda ortada hazırlanmış bir (ön) proje olduğu için mahkeme şekli bir inceleme ile yetinip³¹ geçici mühlet kararını vermekte ve böylece borçluyu koruma altına almaktadır. Oysaki soluklanma mühleti bakımından borçlanma danışmanı, kendisine verilen bilgi ve belgeleri inceler ve borçlunun talep ettiği mühletin, borçlu ve borç bakımından Tüzüğü aradığı şartları haiz olduğuna ve borçlunun borçlarını ödeyemeyeceğine veya ödeyemeyeceğinin kuvvetle muhtemel olduğuna ve ayrıca soluklanma mühletinin hadiseye uygun olduğuna kanaat getirirse mühlet kararını verir (Tüzük m. 24/2). Bu çerçevede soluklanma mühleti için yapılan inceleme, geçici mühletten çok kesin mühlet kararı incelemesini anımsatmaktadır.

Yukarıdaki temel farklar dışında her iki kurum arasındaki ilk şekli fark, mühleti talep edebilecek kişiler bakımındandır. Geçici mühlet (konkordato) talebi, hukukumuzda her türlü borçlu ve hatta iflas talebinde bulunabilecek her bir alacaklı tarafından yapılabilir³². Oysaki soluklanma mühleti sadece bireysel borçlular tarafından yapılabilir. Borçlu şirketlerin ve alacaklıların böyle bir hak veya yetkisi bulunmamaktadır. Sadece ruh sağlığı krizi moratoryumu bakımından, durumun özelliği gerektirdiği için, borçlunun yanı sıra diğer bazı üçüncü kişiler de talepte bulunmaya yetkili kılınmıştır. Ancak bu halde de borçlunun bireysel borçlu olma zorunluğu bakidir.

İki kurum arasındaki diğer bir temel fark; mühletin davalara etkisi bakımındandır. Soluklanma mühletinde borçluya karşı dava açılması da mümkün değildir. Türk hukukunda konkordato bakımından bu yönde bir düzenleme bulunmadığı için, iflas davaları hariç olmak üzere, alacaklının borçluya karşı dava açmasının önünde bir engel bulunmadığı kabul edilmektedir³³.

Her iki kurum bakımından öngörülmuş olan süreler de farklıdır. Geçici konkordato mühleti, üç aydır. Mahkeme bu üç aylık süre dolmadan borçlunun veya geçici komiserin yapacağı talep üzerine geçici mühleti en fazla iki ay

³⁰ Öztekin/Budak/Tunç Yücel/Kale/Yeşilova, s. 276-277.

³¹ Bu husustaki tartışmalar hakkında bkz. 28 nolu dipnot.

³² Öztekin/Budak/Tunç Yücel/Kale/Yeşilova, s. 173.

³³ Müjgan Tunç Yücel, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları*, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s. 171-180

daha uzatabilir; uzatmayı borçlu talep etmişse geçici komiserin de görüşü alınır. Geçici konkordato mühletinin toplam süresi beş ayı geçemez (İİK m. 287/IV). Soluklanma mühleti ise 60 gündür ve sürenin uzatılması mümkün değildir (Tüzük m. 26). Ruh sağlığı krizi moratoryumu ise tedavi sürdüğü müddetçe, herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmaksızın devam eder.

İki kurum arasındaki diğer önemli bir fark da mühlet kararını verecek olan merci bakımındandır. Türk hukukunda geçici konkordato mühletinin mahkeme tarafından verilmesi zorunlu iken, soluklanma mühleti hakkındaki karar, yetkilendirilmiş borçlanma danışmanları tarafından verilmektedir. Ancak elbette ki bu kararların itiraz ile mahkeme önüne taşınması mümkündür.

Yukarıdaki önemli farklılıklar dışında, her iki kurumun temelinde yatan temel amacın (saikin), en azından konumuz bakımından, aciz haline düşen borçluyu alacaklılarına karşı korumak olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, geçici konkordato mühletinin amacının borçluyu alacaklılarına karşı korumaktan ibaret olduğunu söylemek de mümkün değildir. Mühlet boyunca borçlunun davranış ve işlemleri, içinde bulunduğu sözleşmeler³⁴, sürekli borç ilişkileri³⁵, tasarruf yetkisini sınırlandıran haller³⁶, vb. gibi hususlar da İcra ve İflas Kanununda düzenlenmiş ve böylece alacaklıların da borçluya karşı korunması sağlanmıştır. Zira örneğin mühletin borçlu bakımından sonuçlarının düzenlendiği 297'nci madde hükmü ile borçlunun konkordato komiserinin izni ile veya izni dışında yapabileceği işlemler sınırlandırılmıştır. Bu sayede mühlet süresince borçlunun mal varlığında azalma sonucunu doğuracak durumlar önlenmeye çalışılır. Bu sonuç (ve amaç) az önce de ifade ettiğimiz üzere geçici konkordato mühletinin, halihazırda var olan bir (ön) proje ile bağlantılı olmasından kaynaklanır. Oysaki soluklanma mühleti bakımından bu sınırlamalar kural olarak söz konusu değildir. Borçlunun, geçici konkordato mühletinin aksine³⁷, örneğin alacaklılarına ödeme yapması mümkündür ve hatta mühlet sırasında doğan veya muaccel olan borçların zaten ödenmesi de gerekmektedir. Bu bağlamda geçici konkordato mühletinin yine, soluklanma mühletinden ziyade, gönüllü anlaşma prosedüründeki geçici mühlet ile olan benzerliği göze çarpmaktadır.

³⁴ Bkz. Albayrak, s. 110 vd.

³⁵ Bkz. Bünyamin Kartal, *Konkordato Mühleti Verilmesinin Sürekli Borç İlişkilerine Etkisi*, Adalet Yayınevi, 2022, s. 86 vd.

³⁶ Bkz. Köksoy, s. 269 vd.

³⁷ Tunç Yücel s. 9.

Her iki kurum arasında kısmen de olsa amacın yanı sıra diğer bazı benzerlikler de bulunmaktadır. Örneğin her ikisinde de mühletin zamanlaşımı ve hak düşürücü sürelerle ilgili olarak ve faiz birikmesini önleyici nitelikteki etkileri düzenlenmiş; bazı alacakların kategorik olarak mühletten etkilenmediği düzenleme konusu yapılmıştır. Diğer bir benzerlik de sürecin denetlenmesi yönündendir. Borçlu geçici mühlette geçici konkordato komiserinin³⁸, soluklanma mühletinde ise borçlanma danışmanının denetim ve gözetimi altında faaliyetlerini sürdürür. Bu iki merci, borçlunun mühlet boyunca üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirip getirmediğini denetlemek ve gözetmek zorundadır. Ancak yine bir farklılık olarak, geçici konkordato komiserinin aksine borçlanma danışmanı, mühleti kendi başına kaldırmaya yetkilidir.

II. İCRA TAKİBİNİN TALİKİ KURUMU İLE MUKAYESESİ

İcra ve İflas Kanununun 51 ila 56'ncı maddeleri arasında, icra takibinin taliki halleri düzenlenmiştir. Bu haller Kanunda sınırlı olarak düzenlenmiş olan ve adından da anlaşılacağı üzere icra takibinin devamını bir süre boyunca engelleyen hallerdir. Kanunun 52'nci maddesine borçlunun ailesinden birinin ölümü halinde; 53'üncü maddesinde terekenin borçlarında; 54'üncü maddede tutukluk ve hükümlülük halinde; 54/a maddesinde askerlik halinde ve nihayet 55'inci maddesinde borçlunun ağır hastalığı halinde takibin taliki öngörülmüştür. Takibin talikinden kasıt, borçluya karşı herhangi bir icra takip işlemi yapılamamasıdır³⁹. İcra takip işlemleri, kural olarak icra organları tarafından borçluya karşı yapılan ve cebri icranın ilerlemesini sağlayan işlemlerdir⁴⁰. Bir işlemin icra takip işlemi sayılabilmesi için üç şartı taşıması gerektiği kabul edilmektedir: İşlemin icra organlarınca yapılması; borçluya karşı yapılması ve işlemin, cebri icranın ilerlemesini sağlayacak nitelikte olması⁴¹. Buna göre, talikin alacaklıyı engelleyecek herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Alacaklı örneğin bir takip başlatabilir veya takiple ilgili herhangi bir işlem yapabilir⁴².

Talik hallerinin birinci sonucu, icra takip işlemlerinin yapılamaması iken, ikinci sonucu da takip talikleri esnasında sürelerin işleminin durmaması

³⁸ Öztekin/Budak/Tunç Yücel/Kale/Yeşilova, s. 290, Sarısözen, s. 204

³⁹ Ejder Yılmaz, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınları 2016, s. 284.

⁴⁰ Aziz Serkan Arslan, *İcra Takip İşlemleri*, Yetkin Yayınevi 2018, s. 27; Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları 2013, s. 148.

⁴¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 133; Görgün/Börü/Kodakoğu, s. 41.

⁴² Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s. 77.

ve fakat müddetin nihayetinin bir talik gününe rastlaması halinde müddetin talikin bitiminden sonra bir gün daha uzamış sayılacağıdır (İİK m. 56).

Kanunda sınırlı sayıda düzenlenmiş olan talik hallerinden bilhassa 55'nci maddede düzenlenmiş olan borçlunun ağır hastalığı hali, konumuz bakımından önem taşımaktadır. Zira bu hüküm, birinci bölümde incelediğimiz ruh sağlığı krizi moratoryumu durumunu kısmen de olsa karşılamaktadır. Maddeye göre, takip borçlunun mümessil tayin edemeyecek derecede ağır hastalığı halinde muayyen bir zaman için icra memurluğunca talik olunabilir. Ağır hastalığın resmî belge ile ispatlanması gerekir. Görüldüğü üzere Kanun koyucu ağır hastalığın tanımını yapmaktan kaçınmış ve fakat önkoşul olarak borçlunun mümessil tayin edemeyecek derecede hasta olmasını getirmiştir. Bu hükmün diğer talik hallerinden önemli bir farkı, diğer talik hallerinin aksine, icra müdürüne takdir yetkisi verilmiş olmasıdır⁴³. İcra müdürünün bu konudaki takdir yetkisi tamamen serbest olmayıp, öğreti ve uygulaması ile idare hukukunda var olan yetki, sebep, şekil, konu ve maksat gibi temel unsurları gözeterek karar vermesi gerektiği, ARSLAN tarafından öğretide ifade edilmiştir⁴⁴. Hüküm ayrıca ağır hastalığın ispatını da gerekli kılmıştır. Buna göre, borçlunun ağır hastalığının uygun belgelerle ispatı gerekir⁴⁵.

Kanunda ağır hastalık kavramı fiziksel hastalıkla sınırlandırılmamış olduğundan, borçlunun ruh sağlığı bakımından ağır hastalığı da talik hali olarak değerlendirilebilir. Zira Kanunda ifade edilen bir mümessil tayin edemeyecek durumda olmak, ruh sağlığı krizi hallerinde de söz konusu olabilir. Borçlunun bu durumunun resmi rapor ile belgelendirilmesi halinde, icra müdürünün takibi talik etmesi gerekmektedir.

Kanunda düzenlenmiş olan talik halleri kendiliğinden sonuç doğurmaz. Talik kararının icra müdürünce verilmesi gerekmektedir. Az önce ifade ettiğimiz üzere 55'inci maddedeki hal dışında icra müdürünün kanun gereği takibi talik etmesi gerekirken, 55'inci maddedeki halde takdir yetkisini kullanarak talik kararı vermesi söz konusu olur. Bu bağlamda icra müdürünün takdir yetkisinin kanuna veya hadiseye aykırı olarak kullanmış olduğu da ilgili tarafça yapılacak şikâyet başvurusuna konu olacaktır. Bu bağlamda icra mahkemesi nezdinde, icra müdürünün kararı denetlenmiş olacaktır.

⁴³ Arslan, *İcra Takip İşlemleri*, s. 175.

⁴⁴ Aziz Serkan Arslan, "Borçlunun Ağır Hastalığı Halinde İcra Takibinin Taliki", Ankara Barosu Dergisi, 77(1), 2019, s. 11.

⁴⁵ Arslan, *Borçlunun Ağır Hastalığı*, s. 12-15.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, özellikle ağır hastalık halinde takibin tatili ile soluklanma mühleti ve ruh sağlığı krizi moratoryumu kurumlarının mukayese edilmesi halinde, bu iki kurum arasında bazı benzerlik ve farklılıkların bulunduğu görülecektir. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, soluklanma mühletinin, tatilin taliki ile doğrudan bir benzerliği bulunmamaktadır. Zira borçlarını ödemekte zorluk çeken borçluya soluklanma imkânı sağlamak amacıyla genel (sıradan) bir talik hali İcra ve İflas Kanununda düzenlenmemiştir. Ruh sağlığı krizi moratoryumu ise doğrudan kıyasa şayandır. Zira hem talik kurumunda⁴⁶ hem ruh sağlığı krizi moratoryumunda, borçluya, insan onurunun korunması hakkı⁴⁷ bağlamında bir korunma sağlanmaktadır. Bu çerçevede aslında her iki kurumun da yöneldiği amacın büyük ölçüde benzer olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte iki kurum arasında önemli bazı farklılıklar da bulunmaktadır: Öncelikle takibin talikinin etkisi, adından da anlaşılacağı üzere, yürümekte olan bir takip hakkında herhangi bir icra takip işleminin yapılması ile sınırlıdır. Buna göre talik hali, alacaklının bir takip yapmasına veya dava açmasına engel olmadığı gibi, takip sırasında herhangi bir işlem yapmasına da engel olmaz. Yani hükmün etkisi son derece sınırlıdır. Ruh sağlığı krizi moratoryumunun etkisi ise birinci bölümde açıkladığımız üzere çok daha geniştir. Moratoryum borçlu hakkında dava açılmasına ve takip yapılmasına engel olmaktan; yürüyen davaları dahi durdurmaktadır.

Hem bir farklılık hem de benzerlik olarak kabul edilebilecek bir husus da prosedürü başlatmaya yetkili merciidir. Her iki prosedürde de mahkeme kararına gerek olmamakla birlikte, prosedürü başlatacak merci farklıdır. Takibin talikinde icra dairesi yetkili kılınmışken, ruh sağlığı krizi moratoryumunun kabulü, yetkilendirilmiş borçlanma danışmanınca yapılır; yani İngiliz hukukundaki durum daha gayri resmidir. Ancak her iki kurum bakımından da mahkemeye itiraz veya şikâyet yolu ile başvurarak verilen kararın mahkeme denetime tabi tutulması mümkündür.

İki kurum arasında kısmen benzerlik kısmen farklılık arz eden diğer bir husus da mühletin doğrudan kendisidir. Hem hastalık sebebiyle takibin taliki hem de ruh sağlığı krizi moratoryumu, diğer mühletlerin aksine belirli bir süre boyunca değil, engel devam ettiği müddetçe varlığını sürdürür. Bununla

⁴⁶ Nilüfer Boran, *İcra Takibinin İptali ve Taliki*, Güncel Yayınevi, 2006, s. 145.

⁴⁷ Muhammet Özkes, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi 2009, s. 109 vd.; Pınar Çiftçi, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Adalet Yayınevi 2010, s. 97 vd.

birlikte, takibin talikinin etkisi engelin ortadan kalması ile sonra ererken; ruh sağlığı krizi moratoryumunun etkisi, borçlunun ruh sağlığı tedavisi görmesinin sona erdiği günden itibaren 30 gün daha devam etmektedir. İcra ve İflas Kanununda bu yönde bir hüküm olmasa da öğretide ağır hastalık hali sona ermiş olsa bile, kişisel çalışması ile geçimini sağlayan borçlunun, borcunu ödeyebilecek yeterli para veya malı yoksa, kendisini toparlayana kadar da takibin talikine devam edilebileceği ifade edilmiştir⁴⁸. Bu bağlamda, ruh sağlığı krizi moratoryumundaki gibi önceden belirlenmiş bir ekstra sürenin, mevcut talik düzenlemesine eklenmesi uygun olabilir.

İki kurumun sürelerine olan etkisi de benzer şekilde düzenlenmiştir. Hem takip talikleri hallerinde hem de ruh sağlığı krizi moratoryumunda, süreler durmaz. Sürenin bitiminin talik veya mühlete denk gelmesi halinde sürenin uzaması söz konusu olur. Bununla birlikte ruh sağlığı krizi moratoryumunun etkisi daha geniş olduğu için, takibin talikinden farklı olarak, moratoryumun bitiminden itibaren sekiz haftalık süre de bu kapsama dahil edilmiştir.

III. FEVKALADE MÜHLET İLE MUKAYESESİ

İcra ve İflas Kanununun, “Fevkalade hallerde mühlet ve tatil” başlığını taşıyan on beşinci babında, iki ayrı kurum düzenlenmiştir. Bunlardan ilki daha ayrıntılı bir düzenlemeye sahip olan ve konumuz bakımından önem taşıyan fevkalade mühlet, diğeri ise tek bir maddede (m. 330) düzenlenmiş olan fevkalade hallerde tatildir. Fevkalade hallerde tatil hükmü ile, salgın hastalık, umumi bir musibet veya harp halinde Cumhurbaşkanı kararıyla memleketin bir kısmında veya bazı iktisadi zümreler lehine muayyen bir müddet için icra takipleri durdurulabilmesi imkânı sağlanmıştır. Bu düzenleme geçtiğimiz yıllarda Covid-19 salgını sebebiyle uygulama alanı bulmuş ve 22.03.2020 tarihinde 2279 sayılı İcra ve İflas Takiplerinin Durdurulması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararı ile hüküm işletilmiştir⁴⁹.

Konumuz bakımından önemli olan fevkalade mühlet ise, fevkalade hallerde tatilden çok farklıdır. Fevkalade mühlet, özel bir takip taliki hali olup, olağanüstü durumlarda, özellikle ekonomik buhranlarda Cumhurbaşkanı kararı

⁴⁸ Kuru, s. 151; Arslan, İcra Takip İşlemleri, s. 176.

⁴⁹ Murat Atalı / Ersin Erdoğan, “COVID-19 Salgınının İcra ve İflâs Hukuku Alanına Etkileri”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(2), 2020, s. 398 vd.; Nesibe Kurt Konca, “2279 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ve 7226 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Koronavirüs Pandemisinin İcra ve İflâs Hukukuna Etkileri”, *Adalet Dergisi*, 64, 2020, s. 91 vd.; Atilla Gündoğan, *Covid-19 ve Mücbir Sebeppler Kapsamında Fevkalade Hallerde Mühlet ve Tatil*, Aristo Yayınevi 2020, s. 31 vd.

ile başvurulabilir hale getirilen ve borçluya icra mahkemesine başvurarak mühlet alma imkânı sağlayan bir düzenlemedir⁵⁰. Buna göre borçlu, 317’nci maddeye göre bu yöndeki Cumhurbaşkanlığı kararının yayınlanmasından sonra, gösterilen haller sebebiyle kusuru olmaksızın taahhütlerini ifa edemeyen borçlu mühletin hitamında borçlarını tamamen tediye edebileceğini ahval ümit ettiriyorsa icra mahkemesinden nihayet altı ayı geçmemek üzere fevkalade bir mühlet isteyebilir (m. 318). Borçlu dilekçesine mali vaziyetini gösteren belgeleri, alacaklıların listesini ve icra mahkemesi tarafından talep olunan bütün bilgileri vermeye ve kendisinden istenebilecek evrakın hepsini göstermeye mecburdur. Borçlu iflas yoluyla takibe tabi ise dilekçesine ayrıca bilanço ve defterlerini de ekler. Dilekçenin verilmesinden sonra icra mahkemesi, Kanunun 326’ncı maddesinde öngörülen belli bir tutarın altındaki alacaklar ile Kanunun 206’ncı maddesinin birinci sırasında yazılı alacaklar hariç, tedbir yoluyla derdest takipleri durdurabilir. İcra mahkemesi, takiplerin durdurulması süresinin fevkalâde mühletten indirilip indirilmeyeceğini ve indirilecekse ne ölçüde indirileceğini de belirler. İcra mahkemesi yapacağı incelemede bütün alacaklıları da davet ederek onları dinler. Mahkeme gerektiğinde bilirkişiye de başvurabilir.

İcra mahkemesi yapacağı inceleme sonunda talebi reddedebileceği gibi borçluya talep ettiği mühleti tanıyabilir. Mahkeme mühlete ek olarak borçluyu borcunu taksitle ödemeye de mecbur edebilir (m. 319). Karara karşı istinaf yolu açıktır. Bölge adliye mahkemesinin bu konuda vereceği karar ise kesindir (m. 320). Mühlet karar ile birlikte sonuç doğurmaya başlar. Mühlet en çok altı ay için verilir; fakat talep üzerine mahkemece dört ayı geçmemek üzere uzatılabilir (m. 327). Ancak bu ek sürenin de Cumhurbaşkanlığı kararında ilan edilen sürenin içine denk gelmesi gerekir⁵¹.

Düzenlemede alacaklıları koruyacak hususlar da bulunmaktadır. Buna göre mahkeme mühlet kararını vermeden önce veya verirken defter tutulmasını emreder ve alacaklıların haklarını koruma amacıyla diğer bütün tedbirleri alır. İcra mahkemesi mühlet vermekle beraber borçlunun muamelelerine nezaret etmek üzere bir komiser de tayin edebilir (m. 321).

Fevkalade mühletin alacaklılar bakımından etkisi, Kanunun 323’üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, mühlet içinde borçluya karşı takip

⁵⁰ Ejder Yılmaz, “Olağanüstü Durumlarda Borçlulara Süre Verilmesi ve İcra Takiplerinin Durdurulması”, *Makaleler*, 1. Cilt, Yetkin Yayınları 2014, s. 204-205.

⁵¹ Yılmaz, *Olağanüstü Durumlarda*, s. 220

yapılabilir ve bu takiplere hacze veya depo emrine kadar devam edilebilir. Haczedilen ücretler mühlet sırasında da tahsil edilir; mühlet sırasında veya mühletten önce başlatılmış bir takip çerçevesinde aynı teminat kapsamına girdiği takdirde kiralar için de aynı kural geçerlidir. Buna karşılık, rehnin paraya çevrilmesi talebi, haciz veya depo emri mühletin verilmesinden önce gerçekleşmiş olsa bile, satış yapılamaz veya iflâsa karar verilemez. Kanununun 106, 150/e, 156, 206, 278, 279 ve 280'inci maddelerinde öngörülen süreler, mühlet süresince uzatılır. Aynı kural, aynı teminatlarda, taşınmaz rehni ile temin edilmiş alacakların faizleri için de geçerlidir.

Fevkalade mühlet ile borçlunun tasarruf yetkisi sona ermez⁵². Ancak mühletin devamınca, alacaklıların kanuni menfaatlerine dokunacak yahut alacaklılardan bir kısmını diğerlerinin zararına olarak tercih suretiyle işlem yapılması yasaklanmıştır. İcra mahkemesi fevkalade mühleti verirken komiserin, yoksa bizzat icra mahkemesinin muvafakati olmaksızın borçlunun taşınmazlarını temlik yahut bunlar üzerinde aynı haklar tesis, rehinler ihdas, ivazsız tasarruflar icra edemeyeceğine ve fevkalade mühletten evvel doğmuş borçlara karşı ödemeler yapamayacağına ve kefalet edemeyeceğine ve ederse hükümsüz olacağına da karar verebilir.

Mühlet kararı süre sonunda kendiliğinden sona erer veya 328'nci maddedeki hallerin varlığı halinde mahkemece kaldırılabilir. Buna göre mahkeme, borçlu tayin olunan taksitleri vaktinde ödemezse veya komiserin talimatı hilafına hareket eder ve alacaklıların kanuni menfaatlerini ihlal yahut bazılarını diğerlerinin zararına olarak hareket ederse ya da alacaklılardan biri, borçlunun icra mahkemesine verdiği bilgilerin gereceğe aykırı olduğunu yahut borçlunun bütün taahhütlerini ifaya muktedir olduğunu ispat ederse alacaklılardan birinin veya komiserin talebi ile mühleti kaldırabilir.

Fevkalade mühlet düzenlemesi bir bütün olarak incelendiğinde, konkordato mühletine son derece benzediği görülmektedir⁵³. Düzenleme salt olarak borçluyu korumaktan ziyade, borçluya çok önemli yükümlülükler yükleyerek alacaklıların korunmasını da sağlama amacını taşımaktadır. Düzenleme ile ayrıca borçluya sadece bir mühlet tanınmamakta, aynı zamanda borçlunun borcunu yerine getirmesi amacına yönelik adımlar da atılabilmektedir. Bu haliyle fevkalade mühlet aynı zamanda bir borç tasfiyesi aracı da olabilmektedir.

⁵² Yılmaz, *Olağanüstü Durumlarda*, s. 214; Gündoğan, s. 20.

⁵³ Aynı yönde Kuru, s. 1579.

Fevkalade mühletin, konumuzu oluşturan soluklanma mühleti ve ruh sağlığı krizi moratoryumu ile kıyaslandığında, bu kurumlardan büyük ölçüde farklılık gösterdiği görülmektedir. Fevkalade mühlet hem objektif hem subjektif şart içerir. Subjektif şart çerçevesinde borçlunun borcu ödeyeme durumunda olması aranırken; Kanununun 317'nci maddesi uyarınca ekonomik buhran veya afet gibi objektif bir şartın da gerçekleşmiş olması gerekir. Fevkalade mühlet, alacaklılar bakımından bir yasak da getirmemektedir. Alacaklıların takip yapmasına veya dava açmasına bir engel yoktur. Hatta diğer talik hallerinden farklı olarak takibe de bir ölçüde devam edilir. Fevkalade mühlet kararı konkordato mühletinde olduğu gibi mahkeme tarafından verilir. Konkordato mühletinden temel fark, burada henüz bir projenin olmamasıdır. Ancak borçlu dilerse fevkalade mühlet içinde bir konkordato projesi de sunabilir (m. 329). Son olarak süre bakımından da farklılık bulunmaktadır. Fevkalade mühlet en çok altı ay için verilir; fakat talep üzerine mahkemece dört ayı geçmemek üzere uzatılabilir. Soluklanma mühleti ise her halükârda 60 gündür; uzatılması da mümkün değildir. Buna karşılık ruh sağlığı moratoryumu ise sabit bir süreye bağlanmamıştır, tedavi süresince ve tedavinin sona ermesini takip eden 30 gün boyunca devam eder.

SONUÇ

Yukarıda ayrı ayrı ayrı inceleyip kıyasladığımız üç kurum özelinde konuyu değerlendirdiğimizde, bu çalışmanın konusunu oluşturan borç erteleme mühleti planını oluşturan standart soluklanma mühleti ve ruh sağlığı krizi moratoryumunun doğrudan bir karşılıklarının hukukumuzda bulunmadığı görülmektedir. Türk icra ve iflas hukuku kapsamında incelediğimiz geçici konkordato mühleti, takibin taliki ve fevkalade mühlet kurumlarının, borçluyu korumak bakımından, İngiliz hukukundaki düzenlemeye kıyasla yetersiz kaldıkları söylenebilir. Borçlunun geçici konkordato mühletinden yararlanabilmesi için, öncelikle bir ön proje hazırlaması, Kanunda aranan diğer belgeleri sunması ve belki daha da önemlisi ciddi oranda bir masraf yapması gerekmektedir. Bu masraf, zaten ekonomik anlamda zor durumda olan borçluları daha da zor bir duruma sokmaktadır. Ayrıca borçlunun koruma talep edebilmek için bir ön projeyi ve gerekli belgeleri hazırlamak zorunda olması da borçlunun o an içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum bakımından çok zor olabilir. Bu bağlamda soluklanma mühleti, borçlu bakımından çok daha avantajlı görünmektedir. Öncelikle borçlunun yapması gereken herhangi bir masraf veya ödemesi gereken bir harç vs. bulunmaz. Hatta Tüzük ile, borçlanma danışmanının moratoryum için bir ücret talep etmesi de yasaklanmıştır (Tüzük

m. 4). Buna ek olarak borçlunun bu aşamada sunması gereken herhangi bir ön proje vs. de bulunmamaktadır. Zaten soluklanma mühletinin amacı, borçluya danışması, düşünmesi ve kendi durumuna uygun yolu dikkatlice seçebilmesi için bir zaman sağlanmasıdır. Bu anlamda borçlu sahip olduğu 60 günü en iyi şekilde kullanmalı ve sonraki adımlarını planlamalıdır. Özetle soluklanma mühleti, geçici konkordato mühletine kıyasla borçlu bakımından çok daha avantajlı bir yoldur.

Borçluya bu şekilde bir koruma imkânı sağlanırken, elbette borcun diğer tarafı olan alacaklının da hesaba katılması gerekmektedir. Soluklanma mühletinden yararlanma borçlu için ne kadar kolaysa, bu durum alacaklının haklarına da hanel getirecektir. Ancak unutulmamalıdır ki sosyal bir hukuk devletinde, kişilerin insan onurunu korumak da Devletin görevleri arasındadır. İnsan onuru ile yaşama hakkı, kişilerin doğuştan var olan vazgeçilmez ve dokunulamaz temel haklarından bir tanesidir⁵⁴. Bu hak Anayasamızın Başlangıç kısmında da açıkça ifade edilmiştir. Devlet elbette hak arama hürriyeti çerçevesinde alacaklıların haklarını korumak ve yerine getirmek zorundadır; ancak bunu yaparken borçlunun insan onuru ile yaşama hakkını da ihlal etmemelidir⁵⁵. Bu bağlamda, onurlu yaşama hakkı ve hak arama hürriyeti arasındaki denge de çok iyi sağlanmalıdır. Soluklanma mühletine benzeyen bir prosedürün Türk hukukuna dahil edilmesi halinde, bunun suiistimali tehlikesi de göz ardı edilmemelidir. Öncelikle hukukumuzda borçlanma danışmanlığı benzeri bir kurum olmadığına göre, bu mühletin hangi merci tarafında verileceği de bir soru işareti doğurmaktadır. Bu merci konkordato mühletindeki gibi mahkeme mi yoksa takip taliklerinde olduğu gibi icra dairesi mi olmalıdır? Zira her iki merciin seçilmesinin de kendine göre avantajları ve dezavantajları olacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, İngiliz hukukunda sürecin karar mekanizmasının borçlanma danışmanı olması da tesadüfi değildir. Bu sayede, moratoryumdan yararlanan borçlunun, bu süre içerisinde finansal danışmanlık hizmeti alması da böylece garanti altına alınmış olmaktadır. Türk hukukunda benzer bir prosedürün benimsenip yetkinin icra dairesine veya icra mahkemesine verilmesi halinde, istenen bu sonucun oluşamayacağı gözden kaçmamalıdır.

Yukarıda Türk hukukuna ait olarak incelediğimiz üç kurumdan yalnızca geçici mühlet tüm borçlular bakımından işletilebilecek bir yoldur. Tatil taliki ve

⁵⁴ Çiftçi, s. 98-99.

⁵⁵ Özkes, s. 111-112.

fevkalade mühlet yolları ise, spesifik bazı durumlar için Kanunun öngördüğü imkanlardır. Bu sebeple borçluların bu imkanlardan yararlanması çoğu zaman mümkün olmaz. Bu bağlamda borçlularını ödeyemeyecek durumda ve ciddi bir sıkıntı içerisinde olan borçlulara, soluklanma mühleti gibi bir yoldan yararlanma imkanının sınırlı da olsa sağlanması, insan onuru ile yaşama hakkı da göz önünde bulundurulduğunda, kanaatimizce yerinde olacaktır. Bu çerçevede belki yeni bir kurum ihdas edilmesi yerine konkordato kurumunda bir değişiklik yapıp, geçici mühlet alma şartlarının yumuşatılması uygun bir ilk adım olabilir. Buna göre borçlu, henüz bir ön proje hazırlamadan da asgari bir masraf ile mahkemeye veya (icra dairesine) başvurup, kısa da olsa bir soluklanma mühletinden yararlandırılabilir.

Yine doğrudan insan onuru ile yaşama hakkı ile ilgili olan ruh sağlığı krizi moratoryumu bakımından ise, Kanunun talik hallerini düzenleyen hükümlerinde bir değişiklik yapıp, ağır hastalık halinin kapsamı genişletilebilir. Böyle bir genişletme yapılsa da yapılmassa da tedavinin sonra ermesini müteakip sabit veya icra müdürünün belirleyeceği bir talik süresinin sağlanması kanaatimizce son derece yerinde olacaktır. Zira ağır hastalıktan kalkan bir kimsenin derhal icra takip işlemlerine maruz bırakılması da insanlık onuru ile yaşama hakkı bakımından sorgulanması gereken bir durumdur.

KAYNAKÇA

- Albayrak H, *İflas Dışı Adi Konkordatoda Konkordato Mühletinin Sözleşmeler Bakımından Sonuçları*, Yetkin Yayınevi, 2020.
- Angas W / Hope G / Hunter A, “UK: Debt Respite Scheme Regulations 2020 – More Protection For Individual Debtors”, *Mondaq*, 07 June 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/insolvencybankruptcy/1076928/debt-respite-scheme-regulations-2020>>, Erişim Tarihi 20 Ekim 2023.
- Arslan A S, “Borçlunun Ağır Hastalığı Halinde İcra Takibinin Taliki”, *Ankara Barosu Dergisi*, 77(1), 2019, s. 1-23.
- Arslan A S, *İcra Takip İşlemleri*, Yetkin Yayınevi, 2018.
- Arslan R / Yılmaz E / Taşpınar- Ayvaz S / Hanağası E, *İcra ve İflas Hukuku*, 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023.
- Aşık İ / Oruç Y / Tok O / Saçar Ö F, *İcra ve İflas Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Atalı M / Erdoğan E, “COVID-19 Salgınının İcra ve İflâs Hukuku Alanına Etkileri”, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(2), 2020, s. 395-416.
- Atalı M / Ermenek İ / Erdoğan E, *İcra ve İflas Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023.
- Ayer J D / Bernstein M / Friedland J, “Chapter 11- An Overview of the Automatic Stay”, *ABI Journal*, 22(10), 2004.
- Boran N, *İcra Takibinin İptali ve Taliki*, Güncel Yayınevi, 2006.
- Conway L, *Debt Relief Orders*, House of Commons Library 2022.
- Conway L, *Debt Respite Scheme - a breathing space for those in debt*, House of Commons Library 2021.
- Çiftçi P, *İcra Hukukunda Menfaat Dengesi*, Adalet Yayınevi, 2010.
- Ermenek İ, “Borca Batıklık Nedenine Dayalı Konkordatoda Geçici Mühletin Kaldırılması”, *Adalet Dergisi*, 64, 2020, s. 507-530.
- Görgün Ş / Börü L / Kodakoğlu M, *İcra ve İflas Hukuku*, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2022.
- Gündoğan A, *Covid-19 ve Mücbir Sebepler Kapsamında Fevkalade Hallerde*

Mühlet ve Tatil, Aristo Yayınevi, 2020.

- Hindon E / Dixon S, “The Debt Respite Scheme and the impact on Landlords”, <<https://www.ashfords.co.uk/insights/articles/the-debt-respite-scheme-and-the-impact-on-landlords>> Erişim Tarihi 24 Ekim 2023.
- Işık S, “Concordat Procedure as a Way to Escape Bankruptcy and the Evaluation of the Temporary Respite Decision Following the Amendment to the Law no. 7101: Current Developments and Experiences in Turkey”, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, 70, 2021, s. 147-194.
- Kartal B, *Konkordato Mühleti Verilmesinin Sürekli Borç İlişkilerine Etkisi*, Adalet Yayınevi, 2022.
- Kerry S, “UK: The Debt Respite Scheme, Interim Awards Of Costs And Debarring Orders”, *Mondaq*, 15 November 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/trials-appeals-compensation/1119586/the-debt-respite-scheme-interim-awards-of-costs-and-debarring-orders>>, Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.
- Köksoy M, *Adi Konkordatoda Geçici Mühlet Kararının Etkileri*, Adalet Yayınevi, 2022.
- Kurt Konca N, “2279 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ve 7226 Sayılı Kanun Hükümleri Çerçevesinde Koronavirüs Pandemisinin İcra ve İflâs Hukukuna Etkileri”, *Adalet Dergisi*, 64, 2020, s. 87-123.
- Kuru B, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2013.
- Ovenell M, “UK: Uptake On Debt Respite Scheme Continues To Grow”, *Mondaq*, 16 February 2023, <<https://www.mondaq.com/uk/financial-services/1283704/uptake-on-debt-respite-scheme-continues-to-grow>>, Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.
- Özekes M, *İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler*, Adalet Yayınevi, 2009.
- Öztek S / Budak A C / Tunç Yücel M / Kale S / Yeşilova B, *Yeni Konkordato Hukuku*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2023.
- Pekcanitez H / Atalay O / Sungurtekin Özkan M / Özekes M, *İcra ve İflas Hukuku*, 11. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2013.
- Roome J / Bannister T / Simmonds T / Pflueger T, “Restructuring and insolvency in the UK (England & Wales): Overview”, <<https://uk.practicallaw>>

thomsonreuters.com/> Erişim Tarihi 1 Kasım 2023.

Sarısözen S, *Konkordato*, Genişletilmiş 5. Baskı, Yetkin Yayınevi, 2021.

Şahin Ç S, *Amerikan Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Konkordato Mühletinin Alacaklılar Yönünden Sonuçları*, On İki Levha Yayınları, 2020.

Taşpınar Ayvaz S, *İcra-İflas Hukukunda Yeniden Yapılandırma*, Yetkin Yayınevi, 2005.

Tunç Yücel M, *Konkordato Mühletinin Alacaklılar Bakımından Sonuçları*, On İki Levha Yayıncılık, 2020.

Uluc I / Sutton K R / Yavasi M, “Bankruptcy in Turkey: a Comparative Study of Turkey’s Adjourment of Bankruptcy and the United States’ Chapter 11 Reorganization”, *University Of Bologna Law Review*, 3(1), 2018, s. 64-122.

Weir S / Fair A, “UK: Debt Respite Scheme: New Moratoria For Debtors From May 2021”, *Mondaq*, 26 February 2021, <<https://www.mondaq.com/uk/financial-services/1040476/debt-respite-scheme-new-moratori-for-deb...>>, Erişim Tarihi 15 Ekim 2023.

Yazar Belirtilmemiş, *Debt respite scheme (breathing space): Guidance on mental health crisis breathing space*, HM Treasury, 2023.

Yeşilova B, *Modern İflas Hukukunun Gereklilikleri ve Temel Haklar Çerçevesinde Susturma Hakkı / Engelleme Yasağı*, Adalet Yayınevi, 2015.

Yılmaz E, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Yetkin Yayınevi, 2016.

Yılmaz E, “Olağanüstü Durumlarda Borçlulara Süre Verilmesi ve İcra Takiplerinin Durdurulması”, *Makaleler*, 1. Cilt, Yetkin Yayınevi, 2014, s. 201-232.